

ВІДГУК

офіційного опонента,
доктора педагогічних наук, професора
Нечипоренко Валентини Василівни
на дисертацію Ніколенко Ірини Анатоліївни
«Організаційно-методичні умови діяльності педагогічних працівників інклюзивних
груп закладу дошкільної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 освіта/педагогіка
за спеціальністю 016 спеціальна освіта

Новітні тенденції реформування системи спеціальної та інклюзивної освіти в Україні гостро ставлять питання перегляду, переосмислення та напрацювання нових вимог та підходів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У цьому контексті надзвичайно великого значення набуває процес підготовки педагогів інклюзивних груп закладів дошкільної освіти до корекційно-педагогічної та розвитково-реабілітаційної роботи з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Відтак, дисертаційне дослідження Ніколенко Ірини Анатоліївни «Організаційно-методичні умови діяльності педагогічних працівників інклюзивних груп закладу дошкільної освіти» виявляється актуальною та своєчасною спробою дослідити процес формування у педагогів без спеціальної вищої освіти, фахових компетентностей взаємодії із дітьми з особливими освітніми потребами, розвитку і формуванню практичних навичок з організації процесу інклюзивного навчання.

Науково-практична актуальність дисертаційного дослідження виявляється в тому, що автором обґрунтовано теоретико-методичні засади системного опрацювання учасниками освітнього процесу змісту інклюзивного навчання у сфері дошкільної освіти в умовах нових методологічних орієнтирів.

Здобуті дисертанткою результати мають безсумнівну значимість як для теорії, так і для практики, а авторське програмно-методичне забезпечення може бути застосованим у підготовці здобувачів вищої освіти до відповідної професійно-педагогічної діяльності. Матеріали дослідження можуть використовуватись у закладах дошкільної освіти з спеціальними та/чи інклюзивними групами для модернізації і підвищення якості освітнього процесу.

Новаторство дисертаційного дослідження полягає у тому, що дисертанткою обґрунтовано теоретико-методологічні засади усвідомлення педагогами дошкільної освіти необхідності формування власних корекційно-розвиткових компетентностей взаємодії із дітьми.

Наукові положення та висновки, представлені у дисертаційному дослідженні в цілому є достовірними, відповідають поставленим завданням та не викликають

сумніву. Наукові результати підтверджені низкою емпіричних і статистичних методів.

Дисертаційна робота має чітку структуру та логічний зміст, який послідовно розкривається у кожному розділі. Відповідно до мети, розроблені автором завдання дослідження розв'язані у повному обсязі, а матеріал узагальнений у висновках. Результати дослідження впроваджено у практичну діяльність закладів освіти, що підтверджує його практичну значущість.

Авторкою глибоко проаналізовано літературні джерела, посилання на які подано у тексті роботи. Зокрема, до бази використаних джерел входять 245 найменувань, переважна більшість з них є сучасними вітчизняними та зарубіжними виданнями у галузі проблематики дослідження.

Оцінка змісту і завершеності роботи

У першому розділі «Теоретико-методологічна база дослідження діяльності педагогічних працівників інклюзивних груп» проаналізовано наукові погляди на сутність проблеми. Схвалюємо, що досліджувана проблема вивчалася в трьох напрямках наукового пошуку, а саме: аналіз наукової літератури, присвяченої провадженню інклюзивної освіти у світовому та українському вимірі; аналіз нормативно-правового забезпечення; вивчення кейсів, досвіду, практик з досліджуваної проблематики, філософсько-методологічне осмислення проблеми. Це підтверджує наукову зрілість автора та її зацікавленість у достовірних результатах авторського дослідження.

Слід відзначити детальний і якісний аналіз значного числа наукових першоджерел з проблеми вивчення ефективного результату праці педагогів закладів дошкільної освіти із дітьми з особливими освітніми потребами.

Автором охоплена значна кількість публікацій, присвячених висвітленню питань інклюзивної освіти, де простежується філософський, соціологічний, психолого-педагогічний та гуманістичний напрямок та зроблено висновок про необхідність усунення бар'єрів у суспільстві задля реалізації здатності і максимальної участі у суспільному житті осіб із особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю. Детальне опрацювання дисертанткою міжнародних та вітчизняних нормативних документів підтвердило важливість проведеного дисертаційного дослідження.

Цінними є здобуті результати порівняльного аналізу правового законодавства в Україні щодо інклюзивної освіти за останнє десятиліття, де спостерігається тенденція до значних змін відповідно до євроінтеграційних процесів інклюзивності суспільства в Україні. Автором виділено проблемні місця в роботі вихователів, асистентів вихователів закладів дошкільної освіти, у зв'язку з чим нею пропонується система навчання цих спеціалістів у якості додаткового ресурсу саме в умовах закладу дошкільної освіти, де вони працюють.

Результати теоретико-методологічного та методичного етапу дослідження вказують на вплив, який здійснює команда супроводу. Ірині Ніколенко вдалося показати необхідність проведення емпіричного та формувального етапів дослідження на основі ґрунтовного аналізу світових та вітчизняних публікацій.

У другому розділі «Дослідження організаційно-методичних умов діяльності педагогічних працівників інклюзивних груп закладу дошкільної освіти» чітко визначені мета і завдання педагогічного експерименту, окреслено вимоги добору діагностичного інструментарію, проаналізовано стан організації та зміст роботи фахівців щодо розробки та виконання індивідуальної програми розвитку дитини.

Проведена автором діагностика відбулася у форматі моделі, яка складається із мотиваційно-ціннісного, нормативно-діяльнісного, комунікативно-діяльнісного та практично-діяльнісного компонентів системи підготовки та готовності педагогів закладів дошкільної освіти до взаємодії та корекційно-розвиткової роботи із дітьми з особливими освітніми потребами.

Нам імпонує, що автором дисертації визначено діагностичні показники психолого-педагогічної готовності вихователів та асистентів вихователів за особистісними, професійними та діяльнісними рисами. Окрім того, в емпіричному дослідженні дисертанткою вивчено та встановлено організаційно-методичні умови діяльності вихователя та асистента вихователя і запропоновано критерії їх оцінювання.

Дисертантка наголошує, що під час дослідження виявлено, що загальнопрофільних функцій вихователів для розуміння і реалізації завдань інклюзивного навчання з дітьми з особливими освітніми потребами не вистачає, так як не сформовані професійні компетентності для проведення діагностичного, формувального, планувального, організаційного, процесуального, корекційного, рефлексивного, моніторингового, підтримувального, мобільного, просвітницького, соціально-психологічного, комунікативного та інклюзивного напрямів педагогічної діяльності.

Виходячи з цих результатів, Ірина Ніколенко пропонує реалізацію авторської програми підвищення кваліфікації педагогів із застосуванням технологій інтерактивного навчання. За результатами впровадження цієї авторської діагностичної методики виявлено високий, достатній, середній, низький, недостатній рівні інклюзивної компетентності за поданими організаційно-методичними умовами, що сприяло розробці програми підвищення кваліфікації педагогів до співпраці з дітьми із особливими освітніми потребами безпосередньо в закладі дошкільної освіти.

У третьому розділі «Поліпшення діяльності вихователя, асистента вихователя інклюзивних груп закладу дошкільної освіти» окреслено виразну практичну спрямованість результатів дослідження. Схвальним є те, що авторкою

обґрунтовуються організаційно-методичні умови, принципи професійного навчання вихователів, асистентів вихователів закладів дошкільної освіти. Заслугує на увагу принципова позиція автора дисертаційного дослідження щодо реалізації науково-обґрунтованих, системних, логічних, спеціальних знань педагогічними працівниками.

Експериментальне впровадження програми дозволило дисертантці підтвердити ефективність авторської програми підвищення кваліфікації вихователів та асистентів вихователів за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, комунікативним, діяльнісним критеріями, що засвідчило дієвість та науково-практичну значущість проведеного дисертаційного дослідження.

Завдяки проведеному дослідженню Ірини Ніколенко було розроблено модель інноваційної системи підвищення кваліфікації педагогів інклюзивної форми дошкільної освіти.

Цікавими є представлені результати апробації програми та перевірки її ефективності. Таким чином, ґрунтовне ознайомлення з дисертацією та публікаціями засвідчує, що авторка зуміла розв'язати низку проблем інклюзивної освіти у закладі дошкільної освіти.

Дисертаційна робота є логічна за структурою і завершена за змістом, має незаперечну теоретичну і практичну цінність, а відтак – перспективи широкого використання. Поставлена у роботі мета досягнута у повному обсязі. Окреслені завдання відображаються у змісті роботи, а обґрунтовані висновки – у розділах роботи та у висновках дисертаційного дослідження.

Попри загальну позитивну оцінку, висловимо деякі зауваження стосовно проведеного дисертаційного дослідження:

1. Потребує уточнення, з якими нозологіями дітей дошкільного віку зіштовхнулись вихователі, асистенти вихователів, що викликало труднощі в організації освітнього процесу.
2. Що саме в емпіричному дослідженні спонукало автора до організації спеціального навчання педагогів для виявлення їх оціночних суджень щодо інклюзивного процесу.
3. Бажано розкрити психологічні механізми підвищення мотивації педагогів до співпраці з дітьми із особливими освітніми потребами.
4. Вважаємо за необхідне розробити та включити в структуру та зміст авторської програми підвищення кваліфікації розділ «Технології корекції порушень» відповідно до тієї чи іншої нозології дітей.
5. Нами рекомендовано опублікувати та розповсюдити авторську програму.

Проте, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку досліджуваної роботи.

Структура дисертаційного дослідження відповідає його меті і завданням, що зумовлює її логічну обґрунтованість і завершеність.

Автор виявила високу наукову ерудицію, досягла поставленої досліджуваної мети, чим зробила вагомий внесок у розширення і збагачення наукового знання зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

З огляду на вищезазначене вважаємо, що дисертаційне дослідження Ніколенко Ірини Анатоліївни «Організаційно-методичні умови діяльності педагогічних працівників інклюзивних груп закладу дошкільної освіти» за актуальністю, змістом, наукової новизною, практичним значенням та повнотою викладу даних відповідає спеціальності 016 Спеціальна освіта та вимогам до оформлення дисертацій, порядку присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) і Постановою КМ України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно Постанов КМ України № 341 від 21.03.2022 року: № 502 від 19.05.2023; № 507 від 03.05.2024), а її авторка, Ніколенко Ірина Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії PhD галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-
реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Валентина НЕЧИПОРЕНКО